

88
UČITELJSKI

T O V A R Š .

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dne vsakega mesca, in veljá za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj VI.

V Ljubljani 15. marca 1866.

List 6.

SPOMIN

ss. Cirila in Metoda.

Minulo že je let število,
Prisvetil kar je zlati žar —
Slovenom da se je zdanilo,
Objel jih ljubeznjivi dar.

Ciril, Metod, dva žarka mila,
Pregrela dom sta do sercá,
Da zemlja sad je obrodila,
Krepila pamet in duhá.

Še zdaj ta svitla luč nam sveti
Vsem kaže domovincem pot,
Vse serca hoče za se vneti,
Osrečiti ves mili rod.

—0—

Keršanska odreja.

VIII.

Molitev.

Naj učniki svojim učencem in učenkam ne prikrivajo, da je človeku, ker je po grehu na dušni moči oslavljen, nemogoče, se vseh prigrajanih pregreh neomadeževanega ohraniti, in si nasproti pridobiti lepih čednosti, ako bi ga v tem neprenehoma ne podpirala višja božja pomoč. Jezus Kristus pa, kateri

nam je s svojim naukom to tesno pot pokazal in jo razsvitlil s svojim zgledom, je na desnici svojega Očeta v nebesih, in je vedni srednik med Bogom in slabotnim človekom, da bi nam po njem in le po njem samim došla od Boga potrebna pomoč. Da pa to pomoč zadobimo od Boga, je pa treba, da ga tudi vsaki dan v svojih molitvah za njo prosimo. Če tedaj mi od svoje strani v Bogu dopadljivih molitvah pomoči prosimo, jo gotovo od Boga zadobimo; če pa molitev opuščamo, nas gotovo tudi zapušča božja pomoč.

Kažite učencem molitev kot neko splošno pripomoč, da človek ostane v strahu božjem, ali v ljubezni do čednosti, in da sovraži pregrehe. Molitev, pravim, jim priporočajte v začetku in h koncu svojih naukov. Spominjajte se vsak dan tudi sami, da nič ne pomaga sejati in priliti, ako Bog rasti ne da; vedite, da brez božje pomoči ves vaš trud nič ne pomaga. Molite torej, dragi učeni! molite vsak dan, molite prav goreče in stanovitno, naj mili Bog blagoslovi vaš trud, vaše prizadevanje, da sad obrodí v časni in večni prid in blagor vam izročene mladine! — Le pridno prebirajte za vaš stan in za vaše zadeve podučne in primerne knjige in časnike, to je prav in potrebno; — vender pa, če ne bote v ta namen pridno molili, vse vaše ukvarjanje ne bo nič zdalo in zaleglo, in mladine k pravi omiki in sreči ne bote nikoli pripeljali. Zdihujte torej v goreči molitvi in prosite Očeta luči prave modrosti, ki je v svojem stanu potrebujete; ker le pri Bogu se dobi prava modrost. Da jo dosežete, molite radi doma in v cerkvi, sami in združeni tudi z otroci, kolikorkrat imate priložnost. Serčna in stanovitna molitev bo tudi še druge dobre nasledke imela za vas in za mladino vam izročeno: da se bote pravega keršanskega duha navzeli, in, kar je čez vse drugo potrebno, da bote tudi po keršansko živeli — po znani in spričani resnici: „Kdor prav móli, tudi prav živi!“ Kolikor gorečniše bote molili, toliko bolj bote tudi sami sebe spoznali in zadobili pravo ponižnost, ki je prva in poglobitna čednost. S ponižnostjo bote pa pri Bogu vse izprosili in dosegli, kar sami za se in za pravo omiko in keršansko odrejo mladine potrebujete.

A. P., duhoven.

O pesniški umetnji.

(Spisal A. D.)

Po osnovi ali predmetu pa razpada pesništvo v pripovedno ali epično, v nadušeno pevno ali lirično in v delotvorno ali dramatično. In ker se včasih s prvotnim in glavnim namenom razveseljevanja sklepa tudi namen podučevanja, dobimo naučno ali didaktično poezijo, ki je četerti steber pesniškega poslopja, ki se pa vendar dostikrat k lirični ali pa tudi k epični poeziji prišteva.

Težko pa je posamesne poezije na tanko ločiti, težko eni ali drugi tesne meje staviti, ker so si več ali manj v tesni zvezi. V naj manjšem pesniškem izdelku najdejo se dostikrat ena pri drugi vse tri, in ne da bi to kerčilo ali temnilo pesniško veljavo in vrednost. Dostikrat storijo vse tri poezije v notranji zvezi in tesni vzajemnosti med seboj naj lepše pesniške podobe ali slike, nad katerimi se raduje okó in sercé. Da se brez motenja in škode vse tri lahko sklepajo, kažejo nam naj starejše gerške žaloigre, v katerih so zares vse tri zedinjene, in se še le pozneje ločijo. Dokler je še zbor (kor) bil v navadi, bila je lirika na prvem mestu, ko se je pa kor jel umikati in zgubljevati svojo poprejšnjo važnost in pomenljivost, pokažejo se vsi trije pesniški razdeli v tesni zvezi med seboj in ko se je kor poslednjič popolnoma zgubil in gledavec postal, pokaže se delotvorna poezija v pravi čistoti in goli obliki. Tudi v francoskih žaloigrah se najdejo vse tri poezije v dotičnosti. Začetek je pripoveden, sreda delotvorna in konec, ki je nekako goreč, nadušen in razvnet, imenuje se po pravici liričen. Iz tega se lahko razvidi, kako si podajajo vse tri poezije rokó, kako se sklepajo in vežejo in kako težko jih je na tanko ločiti. Ker se pa vendar dobé pesniški izdelki, ki spadajo le v eno poezijo, naj bo že v pevno, pripovedno ali delotvorno, mogoče je, jih vsaj nekoliko razločevati in jim staviti meje.

Zdaj hočemo pa posamezne pesniške razdelke bolj na tanko pretresovati in jih dalje razdeliti in ločiti.

I. Epika ali povestno pesništvo je zercalo zunanjega življenja in djanskega početja. Epični pesnik pripoveduje dogodbe in obraze iz človeškega življenja, pripovedovati pa mora jasno, živo, naravno, na tanko, objektivno ali predmetno in

vsikdar takó, da se strinjajo vse okolnosti in vnanje zadeve brez nasprotja in navkrižnosti. Snov epičnih pesem mora biti zares pesniška, zanimiva in mikavna, djanje naravno in resnično, beseda lepa, živa in blagoglasna, da sega v srcé in se bravcu prikupi. Kar pa tiče tvarino, smejo se jemati v epične pesme zraven pripovedi tudi čudeži in sploh čeznaravne dogodbe, ki so važne in pomenljive za človeštvo, kar nam kažejo „legende“. Pripovedno pesništvo razpada: v pravljice in pripovedke, v legende, balade in romance in v junaške pesme. Tu sem se prištevajo tudi povest, roman, novela in selanka in drugi epični umotvori v nevezani besedi.

Pravljica je tista epična poezija, ki jo je rodila ljudska domišljija in ki pogosto kako resnico iz vsakdanjega življenja v priprosti besedi in obliki pojasnuje. Delajoče osebe v pravljici niso le ljudje, nego tudi duhovi, živali ali celó nara vne moči, katerim je ljudska domišljija podelila govorjenje in življenje. Namen pravljice je, kratkočasiti in razveseljevati, pa vendar tudi nehoté podučuje v mnogoverstnih resnicah in v modrosti življenja. Dobro se primerja pravljica s sanjami, ker nam kaže čudne, čeznaravne reči v nekem stanu, ki je naj bolj spanju in nepopolni zavesti podoben. Pripovedovati pa mora pravljica nekako nežno, milo, tiho in mirno, otroče nedolžno, prijazno in mikavno, v lepih zalih podobah, ki objemajo duhá in notranje čute. Gradivo pa je resnobno, šaljivo ali celó pikavno ali satirično, pisava v vezani ali nevezani besedi.

Od pravljice se le malo razloči pripovedka, kateri je kaka zgodovinska dogodba za podlago, katero je pa ljudska domišljija tako prestvarila in preobrazila, da se zgodovinsko djanje, jedro pripovedke, le težko več spoznati more.

Zraven legende, ki pripoveduje pobožna in čudežna djanja iz življenja svetnikov in družih pobožnih oseb, ki kažejo moč prave pobožnosti keršanske, posebne je opombe vredna balada in romanca.

Balada je pognala kali pod severnim nebom in ima vtisnjen značaj svoje domovine. Resnobne so dogodbe, ki jih popeva balada; po ljudski pripovedi v pesemski obliki, včasih celó tužne, pretresljive in grozne. Ohranile so se iz temnih časov poganstva, ko je revnega človeka, ki je pogrešal luči prave vere in dušne in telesne omike, pestila nemila osoda in spačeni naravni nagoni. Zatorej je zapopadek njen tako res-

noben in temán. V tesni zvezi z balado je romanca, ki je pogrnala pod milim južnim nebom iz tlá in je tudi bolj veselega in jasnega zapopadka. Ona se je razcvetla ob času viteštva, ko je že objela luč svete vere narode in razširila omiko in dušno in telesno svobodo. Notranja oblika je pri baladi takó, kot pri romanci lirična, ker je mnogo misel izpuščenih, ki si jih mora čitatelj sam nadomestiti in sposobno vplesti; osnova pa je epična, ker je vedno pripovedna. Zatorej jo stavijo med liriko in epiko, in jo imenujejo hčer lirike, mater epike.

Junška pesem je tista povestna pesnija, ki popeva slavne dela in čine narodovih junakov. Razdeljuje se v narodno in umetno junaško pesem. Narodne pesmi so ogledalo narodove zgodovine in temne preteklosti. Dela slavnih svojih junakov je ljudstvo rado pripovedovalo, poslušalo in, ako je bilo z darom pesniškega duha obdarovano, tudi popevalo. Ta je popeval to, uni zopet kaj družega o ravno onem in istem junaku, tako se je gradivo množilo in narašalo, in zbrano in zloženo je storilo naroden epos ali narodno junaško pesem. Tako se je osnovala Ilijada in Odiseja, tako Cid, Nibelungi in krasne serbske pesme o Dušanu, Milošu, Marku, Lazarju in družih slavnih junakih, od katerih sem že poprej nekoliko govoril o razdelitvi pesništva sploh. Tako se lahko razvidi, da le tisto ljudstvo, ki je bilo bojno in je imelo veliko izverstnih junakov, je v stanu imeti takih pesem. Zraven narodnih imamo tudi umetnih junaških pesem ali epopej, kot so: Virgilova Eneida, Tasov osvobodjen Jeruzalem, Mickievičev Konrad Wallenrod in druge. V teh pesmah tirja se pred vsem edinost; glavna oseba mora biti zares glava celega čina in vse druge delajoče osebe le zavoljo nje. Tudi episode ali stranska djanja se vpletajo vmes, ki pa ne smejo ovirati poglobitnega djanja, nego je le podpirati.

• II. Lirika. Lirika je tista pesnija, ki obstoji na subjektivni podlagi pesnikovih čutov in misli. Ona je zvesto in verno zercalo notranjega življenja pesnikovega, kateri razodeva kaj se godi v njegovem sercu, kateri popeva veselje ali žalost, radost ali tugo, ljubezen ali čert, ob kratkem vse, kar čuti in kar se godi v njegovi vroči duši. Tako popeva lirični pesnik naravne čute človeškega serca v lepi, blagoglasni besedi in sposobni obliki, z nadušenjem in gorečnostjo, s katero hoče serca ogrevati, ganiti in zadeti in tako duševno razveseljevati.

V lirično polje spadajo: Pesmi posvetne in svete, ode,

elegije, popevke, soneti, glose, kancone, rapsodije, madrigali i. t. d., od katerih hočemo le nekatere nekoliko omeniti.

Pesmi so tisti lirični izdelki, ki v lepi, blagoglasni besedi nežne, olikane in naravne čute popevajo, ki so v soglasji zloženi in za petje posebno pripravi. Po gradivu se ločijo v posvetne in svete pesmi.

Oda je tista lirična pesem, ki ognjeno, razvneto in navdušeno v mičnih besedah visoke misli in občutke razodeva. Visoki domišljiji pa je tudi zunanja oblika in notranja osnova primerna. Visokim mislim, ki ne poznajo ni konca, ni meje, pristojno je nepravilno merilo, notranjemu visokemu zapopadku primerna je razstava in snov. Misel se na misel ne veže, mnogo nadušeni in ognjeni pesnik izpusti, kar si mora čitavec sam nadomestiti in sterniti, in kar se imenuje lirični nered ali skok.

Elegija je tisto lirično stihotvorstvo, v katerem pesnik razodeva svoja grenka čutila in bridko dušno bol nad minljivostjo vsega posvetnega. Elegični pesnik popeva le vzorno ali idealično tugo in bolečino; zatorej mora vsaki reči, ki jo popeva, vtisniti duševni in nadzemski značaj in še le potem udarja na strune svojega serca, ki zarad prešle mladosti ali smerti kakega ljubega prijatla bridko in milo odmevajo. Vsi drugi lirični izdelki zunaj popevke so iz tujih vertov presajene cvetice, ki se tudi na slovanskem slovstvenem polji dobro obnašajo in lepo razcvitajo.

III. Dramatika. Dramatika je tisto pesništvo, ki nam kaže v sedanjosti dogodbe iz življenja človekovega, ali pa djanja, ki jih je stvarila pesnikova domišljija. Djanje se razvija pred našimi očmi, kot se je v resnici godilo in veršilo, ali bi se pa bilo goditi v stanu pod gotovimi pogoji. Djanje je zgodovinsko ali pa izmišljeno, toda biti mora edino, naravno ali vsaj resnici podobno in pesniške cene. Ena iz med delajočih oseb mora biti glavna oseba, zavoljo ktere se vse godi in verši, in velika spaka dramatičnega izdelka bi bila, ako bi več oseb se bojevalo za prednost in pomenljivost. Lastnije ali značaji morajo biti primerno in izverstno opisani, kajti na tem je ležeča vsa vrednost dramatičnega umotvora. Delotvorna pesnija razpada v več djanj ali činov in ti zopet v več prizorov ali nastopov, po notranjem zapopadku pa v žaloigre in veseloigre.

O žalostni igri hočem le to opomniti, da je žalostni osnutek ali sploh, kar je žalostnega, v tesni in ozki zvezi s človeštvom, in da tega ni treba le pri višjih stanovih iskati, kakor so dolgo časa menili učeni in modri možje.

O naučni poeziji, ki se ne šteje kot samostojno pesništvo, nego se zdaj k ti, zdaj k uni poeziji prišteva, ne bom bolj na tanko govoril. Le nekatere razdelke hočem tu omeniti: Taki so: Alegorija, basen, poslanica, satira, pregovori, zastavice in več družih mladik naučnega pesništva.

Kar pa tiče pesnika, treba mu je gotovih lastnosti, ki ga povzdignejo k pravemu pevcu, ki podelijo njegovim umotvorom kras in pravo pesniško vrednost. Pred vsem mora imeti poklic. Komur Bog ni podelil že v zibeli pevske žile, zastonj se bo trudil revež, koval bo le prozo v vezani besedi in nikdar se povzdignil s svojim ubogim Pegazom v oblake, naj ga še tako suje in zbada z ertastimi ostrogami v bedra. Treba je pesniku dalje učenosti, vsestranske omike, čutnega serca, zdrave pameti in jasnega uma. Kdor nima teh lastnosti, komur manjka teh zmožnosti, naj se ne vtika v kolo pesnikov, naj ne mlati prazne slame, nego naj raji prozo piše. Kdor si je svest pesniškega darú, in ga lastno serce naganja zlivati svoje čute v zavoj lepih besed, tisti je srečen, kajti serce mu vroče bije za vse, kar je lepo, krasno, blago in resnično. Duh mu zapušča temne zemeljske loge in se dviguje na perutih krasne poezije v nadzemeljske kroge, kjer ni časne minljivosti in praznih nad, kjer biva v večni slavi in veličasti sijajna resnica, ki je Bog sam, vir vsega krasnega, vir resnice in vsega vidljivega in nevidljivega. *) (Primeri tudi Janežič. „Cvet slov. poez.“)

Pomenki

o slovenskem pisanji.

XI.

T. Imenu k'niga je koren k'r, kon ali v noveji obliki č'n, čin, ter znamenjuje incipere in facere. „Jezikoslovno srodstvo med k'n-iga i k'n-ęz', piše učeni dr. Rački, svaki će lasno opaziti tako, da k'nęz' je samo ina forma, isto pak zname-

*) Prav vstreglo se nam je s tem spisom, ki utegne koristiti marsikteremu učniku in učencu, ki ima govoriti o pesništvu. Hvala! Vredn.

nujuća, prema više rečenoj k'nig'čij ili k'niž'nik!“ To nam pri-
 čuje tudi slavni Palacky, kateri kaže, da se pri Slovanih beseda
 kněz izvorno in koreninsko vjema z besedo kniga.

U. Kaj prav pomeni in kako jo razlagajo Slovani?

T. Eni menijo, da je knez izpeljevati a) iz stsl. kon' initium, principium, in v tem smislu pravi Metelko pg. 52: „Das erste Wort ist in der Altsl. Bibel iskoni d. h. im Anfange, in principio, ἐν ἀρχῇ; wie also princeps von principium, ἀρχων Fürst von ἀρχη abgeleitet wird, ebenso von kon, k-n — knez“. In Rački pg. 48: „kon' initium, iskoni ab initio, kon-ati incipere. Ali kon'c' = finis t. j. početak (kon') s druge, protivne strane. Iz č'n je na - čelo initium, čin-iti facere“.

Drugi mislijo, da je knez razlagati b) iz kon' equus, konjik, konjnik, konjenik (serb. konjanik) eques; spet drugi c) iz nem. Knecht, češ, da ta beseda nekdanj ni bila tako zanikarna, ker je pomenila sploh to, kar pomeni zdaj minister!

Nekteri terdijo, da je d) iz stsv. konr vir nobilis „edeling“, ker so knezi bili sploh plemenitega stanu; nekteri pa e) iz gotovskega kuni γένος genus Geschlecht (čes. šlechta coll. der Adel, šlechtný edel, edelsinnig — müthig.) — Ako pišemo besedo k'niga in k'nez' latinski, imamo kuniga in kunenzi. V poslednjem je z postal iz g, tedaj kunengi. Primeri litv. kuningas, stnem. chuninc (kuning, könig) rex, princeps, in slovansko kneg — knez, — kneginja i. t. d.

U. Po Slovenskem je mnogo tacih lastnih imen; pri Knezu, pri Knezovih pravijo sim ter tje; in Knežak je po nemški celó Grafenbrunn.

T. Jarnik, Murko p. imata knežija a) das Fürstenthum, b) die Grafschaft.

U. Kako rabijo to ime drugi Slovani?

T. Jugoslovani v pomenu glavar ali načelnik bodisi kake države, deželice ali tudi posamnih krajev in sel; ruski se glasi knjaz, in na Rusovskem so bili nekdanj tolikanj sloviti véliki knezi ali knjazi. V poljskem in v českem imajo to besedo v dveh oblikah z različnim pomenom: čes. kníže princeps; kněz sacerdos; polj. książę princeps, in książdz sacerdos. Tako p. čes. kníže biskup Fürstbischof, knížiti = co kníže pannotati, serb. knezovati (imperareut knez), kněz církevni der Weltpriester. Nsl. kneginja, pa tudi knežnja (die Fürstin), nekdanj kněž'na f. principis filia, kněžija f. coll. principes

i. t. d. Prilog se glasi: knezov, knežji, knezovski — kneževski, po kneško i. t. d.

XII.

U. Kaj se reče knez po staroslovenski?

T. Staroslovenski knez' ima mnogotere pomene: princeps, magnatum unus, tribunus, dux, præfectus, homo liber i. t. d. Severoslovinski ali sorbski je knjez kar dominus, litvanski kuningas dominus, parochus.

U. Kakor se iz tega vidi, se daje to ime cerkvenim in državnim oblastnikom, duhovskim in deželskim gospodom, in le pri nekterih z različno obliko.

T. V poganstvu je bila duhovska in deželska oblast sklenjena v eni osebi; kerščanstvo pa je to ločilo, in le samo verhovni knez katoliški (summus ali supremus sacerdos) ima obojno še v svoji roki. Tako je bilo tudi pri Slovanih. Knez jim je bil verhovni svetjenik ali viši duhoven in vladar vsega plemena. In ker izvirate besedi knez in kniga iz iste korenine, nam kaže to, da so jim duhovni bili tudi prvi pisatelji ali knjižniki (cf. Palacky Dej. čes. I, 191).

U. Oho! Jeli mogoče?

T. „K'než' bijaše u poganskieh Slovjenov ona sveta osoba, koja im je i nabožnost, obrede i. t. d. rukovodila, i bilježila i tumačila črte, rieze, buky i knjige. Knez bijaše narodni svetjenik i knjižnik (vid. Rački pg. 48.)

U. Ali so bili takrat tisti preklicani časi, o katerih naši slovenski rojaki pravijo, da so tedaj svetlinje s terte vili, na ozarah pobirali in jih prostakom za čire čare prodajali? Ali takih časov ne bode več, vpijejo, naj se posamni poslanci še tako napenjajo, ker „luč, olika, prosveta je zdaj beseda, je občna glasilka omikanega sveta!“

T. Kdaj je že bila! In ravno duhovniki so jo imeli prvi, jo imajo in jo bodo imeli do konca v djanji in v resnici, naj se napenjajo naši kromarji (kroma stsl. margo, rus. frustum) in dežmani (degba *) stsl. rixa, nsl. degmati se) in drugi o stroverharji kakor koli!

*) „Častitemu gosp. Kobetu na njegovo vprašanje v „Novicah“ oznanim: da na Štajarskem je beseda dežmati in degati, zanken, še običajna (navadna); priime sosebno po Kranjskem živečih rodovin Dežman je čisto slovensko“. Davorin Terstenjak v „Novic“. 1853. — Zastran konca -man čf. racman, purman, kračman, čarman, klešman, taterman i. t. d.

Narava in človek

v svoji pravi složnosti.

Spisal Živkov.

Ta prikazen poterjuje nekdanjo obnašanje tistih zveri, ktere so nad prve kristijanske mučence in mučenke spuščali. Naj groznejše se dolgo niso podstopile in se lotile svetnikov, in so raji napadale svoje šuntavce. Včasih so planile na nje — pa se spet koj odvernile, da je bilo treba drugo in tretjo zver na odmenjeno žrtev spustiti in jo z bodali in ognjem morati, kar pa tudi ni vselej zdalo. Blandina je bila ves dan v zverinjaku k stebru pripeta, in nobena zver se je ni dotaknila. Prerok Daniel sedi 7 dni varno med gladnimi levi. Če mesožerci prizanesó človeku, je sicer večé čudo, kakor če ne hoče selojedec slon, ki je po svoji naravi krotek in plemenit, moriti nedolžnih in pobožnih ljudi in njih teles oskrunjati; ali omenjeni sloni so bili navajeni groznega ravnanja, ker so tam morali službo rabeljnovno opravljati. In vendar so se nedolžnega anali!

7.

Kes in sprava.

(Pasja pripovest.)

Po zimi o hudem mrazu je najšla grajščinska družina sledno jutro, kedar je vrata odpirala, pred pragom malega slokega kužeka, kteri bi rad v grad smuknil. Pa domači psi ga spodijo; posebno sovraž mu je pinček. Gospodičini se uboga žival smili, skliče jo notri, in okrega pinčeka. Odsih dob se sprijaznijo vsi drugi psi s kužekom, kteri si zvest gospodičinine milosti tudi svojo ravnopravnost tirja; le pinček renči vedno in počné vsak dan tako. Nekega dné se tako serdito zgrabita in vjedata, da vsakemu kos kože od drugega v zobeh ostane, ko so ju po sili razpravili. Kužeka, ki se komaj giblje, nesejo v hišo, pinčeka pa sunejo pred duri. Skoro začné pinček po durih praskati, pa mu ne odprejo, ker se bojijo, da bi sovražnika čisto ne zadržal. Zdaj jame globoko in nemilo javkati; kužek pa zleze k durim in mu na žalostno tožbo s kratkimi glasi odgovarja. Potem mu vendar odpró, pinček plane pred bolnika, se uleže na prednje noge, joče močno krog njega, se potem k njemu uleže in mu rane liže, tá pa pri tem prijazno z repkom miga, in od

sih dob ni bilo nikoli več sovraštva med njima, in vidilo se je, da sta se resnično spravila.

Tu se vidi, da pes svojo krivico spozná, obžaluje in jo gleda poravnati; po sovražni kervavi praski sledí terdna, verna sprava. Ob enem se vidi, kako se te živali razumejó; kajti kužek, ako bi se ravno imel zeló bati serditega sovražnika pred durmi, spozná vender koj s prežalostnim tulenjem, kaj se mu je pripetilo, kaj hoče, in da se odslej ni ničesa več bati.

8.

Bernardski psi.

Bernardski psi slovió po celi Evropi. Čez visoko bernardsko goro je zeló obhrojena gorska pot na Laško. Na verhuncu te gore v pusti dolinici sred golega prestermega skalovja, katero krije večni sneg, stojí naj višja človeška stanica starega sveta — samostan sv. Bernarda. Tu živi kakih 12 pobožnih redovnikov, ktere veže sv. dolžnost, popotnim z vsem potrebnim zastonj postreči. 8 ali 9 mescev v letu, kedar je pot zavoljo snega, megle, neviht in snežnih plazov hudo nevarno, sprehajajo ti duhovniki s svojimi hlapci vsak dan vso okolico, da poiščejo zajšle in rešijo pogrezle. Pri tej službi že jim dosti let pomagajo za to posebej podučeni veliki psi, kateri hodijo z njimi, ali sami na svoj posel. Ko pes kakega nesrečneža zasledí, prilliti jaderno k svojemu gospodu, laja otožno, skače nemirno, odhaja skerbno ogledovaje se, dokler gospod ne gre za njim, in ga pripelje do kraja, kjer je ubogi popotnik obtičal. Dostokrat mu na vrat obesijo pletenico s kruhom, žganjem in drugim krepilom, da jo nese in ponuja opešanim popotnikom. Tak izversten pes je bil Bari, kateri je sam v 12 letih več ko 40 ljudi otel. Kakor hitro se je nebo le pooblačilo, megla od daleč prikazala ali sneg, ni mógel biti več v zidovji, tako vnet je bil za svojo službo. Dirjal je lajaje sim ter tje, ni opešal in se vedno spet vračal k nevarnim krajem, naj bi koga izkopal ali mu vstati pomagal; — če mu je bilo to nemogoče, je v velikih skokih prilajal k samostanu po pomoč.

Enkrat je izkopal dečka, kteremu se vé tak prijazno prilizovati, da se otrok upa, in se mu na herbet obesi in ga objema. Čversto ga nese k samostanu, pozvoni pri vratih, da pokliče miloserčne pomočnike, ga rahlo položí pred nje, in gre spet vesel na pot, da bi opravljal svojo lepo službo. — O kolika razumnost in postrežna ljubezen!

Te pse si menihi v svojem nižjem samostanu v Martinah odgajajo in nekaj vadijo; od tod jih spravijo na breg, kjer jih starši vajeni psi brez daljšega človeškega truda dalje za to vadijo. Znano je sicer, da ena žival drugo uči in vadi, pa to se godi navadno le v njeno ali njene plohe koristi. Ali ti psi služijo človeku in mu v prid učijo in podbujajo mlajše. Za tega del je ljudstvo njih življenje človeškemu jednako visoko cenilo; pod smertjo nikdo ni smel nobenega pokončati.

Te pse so iz Pirenej dobili, kjer so jih imeli za volčji in medvedov lov. Je res taka, kak čudovito so njih divjokervozelno naravo ljubeznjivi menihi premenili in požlahtili v blago človeško službo!

Nek vojščak francoski častnik srečaje takega miloserdnika s pletenico na vratu, mu hoče žganje iz nje potegniti, pes pa mu ga ne dá, temuč beži pred tolovajem, kateri beguna razsreden ustrelil. Ali to hudodelstvo je vse tako razkačilo, da so ga mahom zgrabili in k jednaki smerti obsodili na istem mestu, na katerem je žlahna kri umorjenega preblagega psa k pravici zakričala.

(Dalje prih.)

P a š n i k.

Kaj naj učitelj po postavi stori, da ni kriv, če otroci ne hodijo redno v šolo? Pred vsem naj si učitelj prizadeva, da z otroci prijazno in po očetovsko ravná, in naj jih preojstro ne kaznuje, da otroci ne bode zavoljo strahu pred kaznijo iz šole ostajali. Stori raj, kar je mogoče, da se otroci v šoli kaj naučé, da starši doma vidijo, kako koristna je šola za otroke. Če pa pri vsem tem otroci redno v šolo ne hodijo, naj pozveduje, kdo je tega kriv, ali starši, ali otroci; če so sami otroci krivi, naj staršem naznani, da bodo na otroke bolj pazili i. t. d. Če so pa starši krivi, naj jih naznani g. fajmojštru ali šolskemu predniku, da starše opominjajo ali v cerkvi ali doma. Ako pa to nič ne zdá, naj jih pa oba skupaj gosposki naznanita, da jih po postavi kaznuje in sili, da otroke v šolo pošiljajo.

J. Sajè.

Leskovicica, darilo in prah.

(V šoli.)

Leskovicica. „Jaz sem gospodinja v šoli; mene mora vse vbogati, ako ne, gorjé mu! Kedar jaz govorim, vse joka, zdihuje in trepeče“.

Darilo. „Ne ti, jaz sem vladar mladih glav; na me se veselo in upljivo ozirajo otroci in njih stari, in kedar pridem, se me vsi veselé in od veselja poskakujejo. Leskovicica! ti si nemila sila, ne pa gospodinja; pojdi rakom žvižgat!“

Prah. Neumen prepír; ne leskovicica, ne darilo ni se v šoli rodilo, oba sta se le vrinila po spačeni hudobni volji v šolo. Naj bolje bi bilo, da bi šla oba rakom žvižgat, ker

Ne sila, in ne darilo
Ne bo mladine osrečilo —
Če prazno v persih je sercé.

—o—

Iz dnevnika nekega starega učitelja.

9. aprila. Danes sem prišel nekoliko pozneje v šolo, kakor sicer; in kaj sem vidil! Učenci so razgrajali in skakali, da se je vse kadilo. Že mislim prijeti za palico in hočem udariti po bližnjih nepokojnejših, kar mi zastane roka in pretrese neka misel, ter se mi zbudí vprašanje: „Kdo je kriv, da je tako? Ko bi bil učitelj v šoli, bi bilo drugače“. Prišla mi je na misel tudi povest od pastirja, ki mu je krava ušla v zelnik; od tega časa sem vedno prej v šoli, preden je treba začeti nauk. Zraven pa tudi učencem ojstro zapovedujem in tudi sam pazim, da ne prihajajo prezgodaj v šolo.

10. aprila. Huda se godí učitelju, če ima razposajene učence, kateri ga med naukom vedno motijo in mu prizadevajo sto in sto šitnost. Takih nadlog sem že dosti okusil in jih še vedno okušam. Prepričal pa sem se, da učitelj nepaznosti v šoli naj pred zavrè, če prav živo in mično podučuje, in če se prizadeva, da vsako nerodnost že prècej v začetku zatira.

11. aprila. Večkrat premišlujem, kako težaven je učiteljski stan in kako malo ga vendar čisla in plačuje navadni svet. V takih nezadovoljnih mislih sem že večkrat daleč zabredil, tako, da sem imel dovolj opraviti, da sem se zopet napolnil na prejšnjo vsaj nekoliko zadovoljno pot. Tedaj, kedar me bodo še za naprej take misli nadlegovale, si bom precej mislil: „Poglej v druge še bolj težavne in nehvaležne službe, in vidil boš, da se ti še ne godí prehudo“.

Velika noč.

*Veselo, veličastno.**A. Kunšič.*

f *p*

Zvo - novi dans čver - stó po - je - jo, Ve-

f *f*

se - li praz - nik zna - ni - jo, Zma - gav - cu sla - vo,

f

čast da - je - jo, Ki vni - čil je hu - do - bo

p *p*

vso. Ča - stit - lji - vo iz gro - ba grè, Preslad - ko

f *p*

u - pa - nje da - jè. A - le - lu - ja, a - le - lu -

ja, a - le - - lu - ja!

Češčen in hvaljen, Jezus, bodi,	Češčen in hvaljen za življenje,
Da rešil si človeški rod!	Ki s smertjo si nam kupil ga!
Kar koli diha, gre in hodi,	Ti naše zdaj si hrepenenje,
Naj poje hvalo ti povsod!	Ves blagor našega srcá
Zaperti raj si nam odperl,	Ljubezen večno ti damò,
Premagal smert, hudobo sterl!	Oj spremi jo le milostno!
Aleluja!	Aleluja!

A. P.

Novice.

Iz Celja. Nov dokaz, da sedanje ministerstvo v resnici spoštuje enakopravnost avstrijskih narodov, smo ne davno dobili, in ga z veseljem zaznamvamo. — Prišel je od ministerstva ukaz glede celjske glavne šole, v katerem se učiteljem četririh razredov zapoveduje, da se imajo za čas, ki ga škofovski konzistorij določil bo,

slovenskega jezika popolnoma naučiti. Kakor čujemo, se je dal dotičnim učiteljem obrok do konec tekočega šolskega leta, do katerega časa se imajo preskušnji iz slovenščine podvreči. (Tudi v Ljubljani bi nam enaki ukaz dobro došel. — Vredn.)

Iz Ljubljane. Slavno ministerstvo je izreklo, da naj se gimnazijski učitelji in učitelji v realkah imenujejo „profesorji“, kakor je bilo nekdanj sploh navadno.

— 1. in 2. t. m. so bile v glavni mestni šoli pri sv. Jakopu polletna spraševanja, ktere so bile letos posebno s tem povikšane, da so jih prišli poslušat tudi njih ekscelencija c. k. deželni poglavar gospod baron Bach, kteri so šli prav zadovoljni iz šole. — Z dopisom 5. t. m. je slavna c. k. deželna oblastnija učenike te šole za glavne šole poterdila.

— 10. t. m. smo spremljali k pogrebu dva prespoštovana moža, ki sta eden za drugim umerla: preč. g. g. Jožefa Poklukarja, korarja, in Jožefa Poklukarja, šentvidskega — nekdanj dobroskega fajmoštra — oba velika prijatelja našega šolstva. — Na grob obeh stavi „Tovars“ njima v spomin, drugim pa v posnemo lastnoročni spis, ki so mu ga ranjki g. korar že pred nekaj časom v natis poslali:

Kratke vošila za mertve.

Slava — (hvala in slava — večna slava) — njegovemu spominu!

Slava in hvaležnost njegovim visokim zaslugam!

Njegov spomin bodi blagoslovljen!

Bog mu poverni po obilnosti njegovega zasluženja!

Bog dodeli njegovemu duhu večno luč! (njeg. duši večni pokoj!)

Bog mu daj večni raj! — — Na veke naj sloví njegovo ime!

Naš odmén je: ločiti se; naš up: zopet viditi se,

Kader se tukaj doli zamračí; se tamkej gori za svitljí! —

Ko zemška tukej neha straža, se rajška tam odpre tolaža!

Imenik p. n. g. naročnikov: 167. Čitavnica v Tminu pri Gorici. — 168. Čitavnica v Kranji. — 169. Peter Musi, izgledni učitelj v Šoštanji. — 170. Čitavnica v Celovcu. — 171. Jernej Brenčè, duhoven v Dutovljah. — 172. Juri Varl, fajmošter v Krašnji. — 173. Valentin Lesjak, kaplan v Belaku. — 174. France Jamšek, učitelj v Mozirji. — 175. Učiteljska duheljska knjižnica v Klanjcu. — 176. Matevž Novak, kaplan v Skalah. — 177. Dr. Lovro Vogrin, kanonik v Mariboru. — 178. Anton Koželj, duhovni pomočnik in učitelj na Munah. — 179. Gospa Marija Kozlerjeva v Ljubljani. — 180. Raimund Hofbauer, učitelj v Doberli vasi. — 181. A. Zamejic, bogl. profesor v Ljubljani. — 182. Janez Tomazin, mestni kaplan pri sv. Jakobu v Ljubljani. — 183. Jakob Jerin, fajmošter pri Beli cerkvi. — 184. Peter Fleišman, učitelj pri Beli cerkvi. — 185. Valentin Krek, učitelj pri sv. Gregorji. — 186. Jožef Lavrič, učitelj v Loškem potoku. — 187. Franjo Raner, učitelj v Polčanah. — 188. Čitavnica v Ajdovšini. — 189. Leopold Krapš, učitelj v Orehku. — 190. Janez Muršec, učitelj pri sv. Lenartu v slov. Gor.

Odgovorni vrednik:

Andrej Praprotnik.

Natiskar in založnik:

Jož. Rudolf Milic.